

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Kaupallisen seksin kontrollin vaikutukset seksityöntekijöihin Suomessa

OT00BE46-3001 Rikollisuus ja siihen reagointi
ON-työ

Laatija:
Ida Kiiskinen

2.6.2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ

Oppiaine: OT00BE46-3001 Rikollisuus ja siihen reagointi

Tekijä: Ida Kiiskinen

Otsikko: Kaupallisen seksin kontrollin vaikutukset seksityöntekijöihin Suomessa

Ohjaaja: Helena Huhta

Sivumäärä: 21 sivua

Päivämäärä: 2.6.2025

Tämä notaarityö on laadittu seminaarityön “Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan kontrollintekijät Suomessa ja niiden vaikutukset uhreihin” pohjalta. Notaarityö tarkastelee seksityön kontrollikeinoja Suomessa ja niiden vaikutuksia seksityöntekijöihin.

Tutkielman metodina käytetään kirjallisuuskatsausta. Analysoitavana on empiriistä ja ei-empiiristä tutkimusta Suomesta sekä ulkomailta. Teoreettinen viitekehys perustuu leimaamisteorian alakäsitteeseen huorastigmaan. Huorastigmaa hyödynnetään tässä työssä seksityöntekijöihin kohdistuvien stereotyyppien ja stigmojen vaikutusten tarkastelemisessa. Lisäksi esitellään kriminaalipoliittinen tausta.

Keskeiset tutkimustulokset osoittavat, että seksityöntekijän oikeutta valita työnsä on Suomen rikosoikeusjärjestelmässä rajoitettu liian ankarasti. Erityisesti parituslainsäädännön nykyinen sanamuoto aiheuttaa ongelmia rajoittaen esimerkiksi seksityöntekijöiden mahdollisuuksia vuokrata työasuntoa. Lisäksi ulkomaalaislakiin kirjattu käännyttämisperuste on johtanut poliisin harjoittamaan etniseen profilointiin ja siten ulkomaalaistaustaisten seksityöntekijöiden epäluottamukseen poliisia kohtaan.

Johtopäätöksissä suositellaan etenkin seksin myynnin epäilyyn perustuvan käännyttämisperusteen kumoamista kokonaisuudessaan ulkomaalaislaista, sekä muutoinkin erityisesti paritussäännöksen selkeyttämistä. Lisäksi vapaaehtoinen seksityö tulisi perusteellisemmin erottaa parituksesta, seksikaupasta ja muusta seksin myyjien hyväksikäytöstä.

Avainsanat: seksityö, leimaamisteoria, huorastigma

Sisällys

Lähteet	VI
Lyhenteet	IX
Liitteet	X
1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset.....	1
1.2 Käsitteet.....	2
2 Teoreettinen viitekehys.....	4
2.1 Leimaamisteoria ja huorastigma.....	4
2.2 Kriminaalipoliittinen tausta.....	5
3 Seksityön vaihtoehtoisia sääntelymuotoja	7
3.1 Ruotsi.....	7
3.2 Saksa	8
4 Parituksen ja seksikaupan lakisääteinen kontrolli Suomessa.....	10
4.1 Paritus.....	10
4.2 Seksuaalipalveluiden myynti käännyttämisen perusteena	10
4.3 Seksin ostamisen ja myymisen kontrollointi	11
4.4 Oikeuskäytäntö	12
4.4.1 KKO 2005:72.....	12
4.4.2 KHO 2022:106.....	13
5 Kontrollin vaikutukset seksityöntekijöihin	15
5.1 Parituslainsäädäntö.....	15
5.2 Seksityöntekijöiden oikeussuoja	16
5.3 Ulkomaalaiset seksityöntekijät.....	17
6 Yhteenveto	19
6.1 Johtopäätökset	19
6.2 Jatkotutkimus	21
Liite 1. Seminaarityöhön tehdyt muutokset.....	22

Lähteet

Kirjallisuus

- Jenness, Valerie, From Sex as Sin to Sex as Work: COYOTE and the Reorganization of Prostitution as a Social Problem. *Social Problems* 1990:37(3), s. 403–420.
- Jokinen, Anniina – Pekkarinen, Anna-Greta – Turunen, Tiina – Huovinen, Riikka, Selvitys ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännättämisen perusteena. Sisäministeriön julkaisuja 2023:22.
- Kimpimäki, Minna, Haureuden harjoittajista ihmiskaupan uhriin – prostituution, parituksen ja ihmiskaupan oikeudellinen sääntely. Lapin yliopistokustannus, 2009.
- Kontula, Anna, Punainen eksodus: tutkimus seksityöstä Suomessa. Like Kustannus, 2008.
- Koskenoja, Maija – Ollus, Natalia – Roth, Venla – Viuhko, Minna – Turkia, Laura, Tuntematon tulevaisuus – selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 24/2018. Valtioneuvoston kanslia.
- Krivinos, Daria – Diatlova, Anastasia, What to wear for whiteness? : “Whore” stigma and the East/West politics of race, sexuality and gender. *East European Journal of Society and Politics* 2020:6(3), s.116–132.
- Laine, Matti, Kriminologia ja rankaisun sosiologia. 2., Uudistettu laitos., Tietosanoma, 2014.
- Linnakangas, Esko, Seksityöntekijöiden ja –asiakkaiden tuloverokohtelu. *Oikeus* 2005(34):4, s. 423–435.
- Melander, Sakari – Mahmood, Venus, Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö: säännöksen soveltamiskäytäntö. *Selvityksiä ja ohjeita* 2022:4. Oikeusministeriö.
- Meri, Otto, Lain ja hyvän tavan vastaiset sopimukset – Sopimusoikeudellinen tutkimus kiellonvastaisista oikeustoimista ja niiden oikeusvaikutuksista. *Lakimies* 3–4/2023 s. 560–564.
- Niemi, Johanna – Aaltonen, Jussi, Ihmiskaupan torjuminen seksin ostoon puuttumalla. *Yhteiskuntapolitiikka* 2017:82(3), s. 313–321.

- Niemi, Johanna – Aaltonen, Jussi, Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö:
Seksinostokiellon toimivuuden arviointi. Selvityksiä ja ohjeita 39/2013.
Oikeusministeriö.
- Orth, Marleen – Horten, Barbara, Kriminologischer Beitrag: Prostitution in
Deutschland – auf dem richtigen Weg? Forensische Psychiatrie, Psychologie
Kriminologie 2023:17, s. 131–135.
- Pheterson, Gail, The Category "Prostitute" in Scientific Inquiry. *The Journal of Sex
Research* 1990:27(3), s. 397–407.
- Pheterson, Gail, Reflections on the Whore Stigma. *Radical History Review* 2024:149.
s. 44–47
- Roth, Venla, Näkymättömät uhrit: seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän
ihmiskaupan tunnistaminen. *Lakimies* 5/2011, s. 975–999.
- Roth, Venla, Paritusta vai ihmiskauppaa? *Defensor Legis* 3/2017, s. 419–436.
- Skaffari, Pia, Rajat ylittävä prostituutio: tutkimus naisten kokemuksista pohjoisen
itäprostituutiossa. Lapin yliopistokustannus, 2010.
- Viuhko, Minna, Aktiivisia toimijoita vai passiivisia uhreja? Ihmiskaupan uhrien
rajoitettu toimijuus. *Oikeus* 4/2013, s. 385–404.
- Vuolajärvi, Niina, Governing in the Name of Caring – the Nordic Model of Prostitution
and its Punitive Consequences for Migrants Who Sell Sex. *Sexuality Research
and Social Policy* 2019:16(2), s. 151–165.
- Vuolajärvi, Niina, Ihmiskaupan narratiivit ja seksityön todellisuus. *Sociologia* 3/2016,
s. 318–324.
- Wardlow, Holly, Anger, Economy, and Female Agency: Problematizing 'Prostitution'
and 'Sex Work' among the Huli of Papua New Guinea. *Signs* 2004:29(4), s.
1017–1040.
- Warnock, Ceri – Wheen, Nicola, Sex Work in New Zealand: The Re-Importation of
Moral Majoritarianism in Regulating a Decriminalized Industry. *Canadian
Journal of Women & the Law* 2012:24(2), s. 414–438.
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta. Päätös 19.12.2018, dnro 337/2017.

Virallislähteet

HE 229/2014 vp.

Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio. Työryhmämietintö 2003:5. Oikeusministeriö
2003.

Oikeustapaukset

KKO 2005:72

KHO 2022:106

Muut lähteet

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Ihmiskaupan vuosikatsaus 2024.

Ihmiskauppa.fi, 4.3.2025. <https://ihmiskauppa.fi/wp-content/uploads/2025/03/Vuosikatsaus2024.pdf>. (Luettu 26.4.2025).

Mikä Oikeus työhön -kansalaisaloite? Saatavilla:

<https://oikeustyohon.fi/kansalaisaloite/> (Luettu 7.5.2025)

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
HEUNI	Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti
KHO	korkein hallinto-oikeus
KKO	korkein oikeus
RL	rikoslaki (39/1889)
YK	Yhdistyneet Kansakunnat
YSA	yleinen suomalainen asiasanasto

Liitteet

Liite 1. Seminaarityöhön tehdyt muutokset

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset

Seksityötä on usein sanottu ihmiskunnan historian vanhimmaksi ammatiksi, sillä sitä on harjoitettu jokaisessa yhteiskunnassa, joka on jättänyt jälkeensä kirjallista materiaalia¹. Seksityö on aihe, joka herättää jatkuvasti paljon tunteita ja keskustelua niin Suomessa kuin maailmallakin. Suomessa viimeisin seksityön dekriminalisointiin liittyvä kansalaisaloite, jota mainostettiin mediassa nimellä Oikeus työhön, luotiin maaliskuussa 2024.

Seksityö ei ole yhteiskunnallisen keskustelunkaan aiheena tuore. Silti erityisesti nykyisen lainsäädäntökehikon muutosvaatimusten ja mahdollisten lainsäätämissuunnitelmien vuoksi on mielestäni tärkeää tarkastella seksityöntekijöiden tämänhetkistä tilannetta. Suomessa ei ole viime aikoina tehty juurikaan tutkimusta seksityöhön liittyen, ja useimmiten seksityöhön liittyvissä tutkimuksissa keskitytään pikemminkin seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvään ihmiskauppaan ja siihen liittyvään sääntelyyn. Etenkin empiiristä tutkimusta nimenomaan Suomessa harjoitettavaan seksityöhön liittyen tarvittaisiin kipeästi lisää. Lähestyn tässä työssä seksityötä aiheena seuraavien tutkimuskysymysten kautta: miten kaupallista seksiä säännellään Suomessa, ja miten tämä sääntely vaikuttaa seksityöntekijöiden mahdollisuuksiin harjoittaa työtään?

Tutkielma koostuu viidestä pääluvusta. Ensimmäisessä luvussa johdatetaan aiheeseen ja määritellään käytetyt käsitteet. Toisessa luvussa esitellään teoreettinen viitekehys. Kolmannessa luvussa tutkitaan, millaisia muita vaihtoehtoisia kaupallisen seksin sääntelymuotoja on – tähän olen valinnut tarkasteltaviksi Ruotsin ja Saksan. Neljännessä luvussa tutkitaan seksityön, seksikaupan ja parituksen lainsäädännöllisiä kontrollikeinoja Suomessa², ja viidennessä luvussa tutkitaan näiden kontrollikeinojen vaikutuksia seksityöntekijöihin. Kuudes luku on yhteenveto, jossa tehdään johtopäätökset ja esitellään jatkotutkimus.

¹ Jenness 1990, s. 416 vrt. Orth – Horten 2023, s. 131, jonka mukaan kättilön työstä on säilynyt vanhempaa todistusaineistoa

² Vaikka työn tarkastelun kohteena on laillinen seksityö eikä siis paritus tai seksikauppa, on seksityöntekijöiden kokeman kontrollin ymmärtämisen kannalta mielestäni tärkeää tietää, mitä lainsäädäntökehikko pitää sisällään ja mikä sen tausta on. Tästä syystä työssä sivutaan paikoitellen myös seksikauppaan ja paritukseen liittyviä teemoja.

Tämän tutkielman metodina käytetään kirjallisuuskatsausta – pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin analysoimalla suomalaisia ja ulkomaalaisia empiirisiä ja ei-empiirisiä tutkimuksia.

1.2 Käsitteet

Tässä tutkielmassa käytetään rinnakkain käsitteitä *seksikauppa* ja *seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa*, joilla tarkoitetaan nimenomaisesti RL 25:3 tunnusmerkistön mukaista rikollista toimintaa. Lain mukaan ihmiskaupasta tuomitaan se, joka käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa, erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttä hyväksi käyttämällä, maksamalla korvauksen toista vallaan pitävälle henkilölle tai ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi RL 20:10 tarkoitetun (*paritus*) tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi.

Parituksella tarkoitetaan RL 20:10 mukaisesti sellaista toimintaa, jolla hankitaan itselle tai toiselle taloudellista hyötyä toisen harjoittamasta seksityöstä. Suomen rikoslain mukaisesti paritusta on kaikenlainen huoneiston tai tilan järjestämistä korvausta vastaan, seksityön markkinointi ja käytännössä kaikki muu toisen tekemästä seksityöstä hyötyminen.

Kaupallisesta seksistä puhuttaessa tässä tutkielmassa tarkoitetaan kaikenlaista seksiin tai seksuaalisuuteen liittyvää toimintaa, jossa liikkuu raha, sen enempää erottelematta, sisältääkö tämä toiminta seksityöntekijän hyväksikäyttöä vai ei.

Kontrollikeinoilla tarkoitetaan tässä tutkielmassa virallisia eli viranomaisten käyttämiä kontrollin keinoja, kuten sääntöjä ja valvontatoimia. Tarkastelun ulkopuolelle jää sosiaalinen kontrolli ja esimerkiksi parittajan tai ihmiskaupparikokseen syyllistyneen rikosentekijän harjoittama kontrolli uhria kohtaan.

Tässä tutkielmassa käytetään käsitteitä *seksityö* ja *seksityöntekijä*. Yleisessä suomalaisessa asiasanastossa (YSA) ja muissa asiasanastoissa vastaavat käsitteet ovat *prostituutio* ja *prostituoitu*. Kimpimäki käyttää teoksessaan prostituutio-sanasta johdettuja käsitteitä argumenttinaan, että tämä terminologia on käytännössä vakiintunutta. Hän kuitenkin tiedostaa, että termit ovat osin ongelmallisia ja kiistanalaisia³. Kontula taas käyttää käsitettä

³ Kimpimäki 2009, s. 4–5.

seksityö, ja lähestyy valintaansa Holly Wardlown neljän näkökulman kautta: 1) seksityö on sanavalintana neutraalimpi, sillä prostituutioon liittyy liikaa historiallista painolastia; 2) käsitteellä otetaan kantaa poliittisesti: seksityöntekijöille on luontevaa vaatia samoja oikeuksia kuin muille työntekijöille, kun kaupallinen seksi määritellään työksi; 3) prostituoitu on stigmatisoiva käsite, joka liitetään henkilön identiteettiin, seksityö korostaa sen luonnetta tulonhankintakeinona; 4) seksityö tuo esiin niitä rakenteellisia syitä, jotka ovat johtaneet seksin kaupallistumiseen, eli köyhyyden ja naisten vastuun perheen elannosta. Lisäksi Kontula huomauttaa, että prostituutio on sivumerkitykseltään halventava.⁴

Käsitteet ja niihin yhdistyvät merkitykset muuttuvat jatkuvasti yhteiskunnallisten käsitysten ja arvojen aalloilla. Tämän työn osalta olen päätenyt siihen tulokseen, että käytän mieluummin sanaa seksityöntekijä kuin prostituoitu, sillä koen seksityöntekijän käsitteenä sopivan paremmin tämänhetkiseen tilanteeseen ja toisaalta omaan arvomaailmaani. Lisäksi haluan kunnioittaa seksityöntekijöiden omaa preferenssiä etenkin, kun tämä tutkielma on seksityömyönteinen. Selkeyden vuoksi käytän sen ohessa sanaa seksityö, vaikka käsite onkin sinänsä kiistanalainen eikä vakiintunut.

⁴ Kontula 2008, s. 34; Wardlow 2004, s. 1017–1018.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Leimaamisteoria ja huorastigma

Leimaamisteoria on 1900-luvun jälkipuoliskolla kehitetty poikkeavuuden sosiologian suuntaus, jonka ehkä merkittävimpiä edustajia ovat Edwin Lemert ja Howard Becker. Leimaamisperiaatteen pääajatus on se, että kontrolli johtaa poikkeavuuteen ja poikkeavaan käytökseen. Sen sijaan, että poikkeava käyttäytyminen lisäisi kontrollia, leimaamisteorian kannattajat argumentoivat, että kontrolli lisää poikkeavaa käyttäytymistä. Becker huomauttaa, että kontrolli itse asiassa määrittää myös, mitkä teot ovat poikkeavia. Leimaamisteoriasta voidaan erottaa kolme pääajatusta: Ensinnäkin yhteiskunnassa tapahtuvasta sääntöjen rikkomisesta tekee rikoksen siihen liitetty ulkoinen leima. Toiseksi voidaan puhua sisäisestä leimasta, jonka henkilö yhdistää itseensä sosiaalisen kontrollin seurauksena, ja minkä myötä henkilö alkaa toimia leiman mukaisesti; tätä voi pitää itseään toteuttavana ennusteena. Kolmanneksi on esitetty, että sosiaalisen kontrollin jokapäiväinen olemassaolo ikään kuin automaattisesti tuottaa tietyn määrän poikkeavuutta yhteiskuntaan.⁵

Niin kutsuttu ”huonon naisen leima”⁶ tai ”huorastigma”⁷ on etenkin Gail Phetersonin tutkima ja käyttämä termi. Huorastigmalla tarkoitetaan sosiaalista ja oikeudellista leimaa, joka yhdistetään naisiin, jotka tekevät seksityötä, joita epäillään seksityön tekemisestä ja joiden katsotaan käyttäytyvän kuin seksityöntekijä. Huorastigma ei ole ainoastaan sosiaalisen kontrollin ongelma, vaan se vaikuttaa myös seksityöntekijöiden kohteluun virallisten kontrollitoimijoiden eli esimerkiksi poliisin ja tuomioistuinten toimesta.⁸

Huorastigma näyttäytyy Suomessa useimmin kahdella eri tavalla, rikos- ja uhripainoitteisesti. Rikospainoitteinen lähestymistapa kytkee seksityöntekijät ihmiskauppa-, paritus- ja huumerikollisuuteen, yleiseen epäjärjestykseen ja tautien leviämiseen; seksityöntekijät nähdään perheitä rikkovina seksitaudin levittäjinä. Uhripainoitteinen näkökulma taas näkee kaikki seksityöntekijät köyhistä maista pakolla tuotuna seksiorjina, joiden ajautuminen alalle on joko tietämättömyyden, köyhyyden tai houkuttelun tulos. Olennainen piirre tässä lähestymistavassa on se, että naiset eivät ole itsenäisiä toimijoita vaan pelkästään muiden

⁵ Laine 2014, s. 127–129.

⁶ Vuolajärvi 2016, s. 322.

⁷ Eng. Whore stigma

⁸ Pheterson 1990, s. 397–398.

toiminnan objekteja, joiden pelastaminen on sivistyneen ja rikkaan lännen tehtävä.⁹ Huorastigmaan liittyvä naisten kategorisointi huonommiksi tai muuten abnormaaleiksi avaa oven myös naisten objektivoinnille ja esineellistämislle. Esineellistämisen suurin riski on vieraantumisen seksityöntekijöistä ihmisinä, mikä voi pahimmillaan johtaa jopa heihin kohdistuvan väkivallan hyväksyntään tai oikeutukseen.¹⁰

Vaikka olen tässä esitellyt sekä leimaamisteorian että huorastigman, sovellan tässä työssä seksityön tekijöiden oikeudellista asemaa tarkastellessani ainoastaan huorastigmaa. Tulkitseen huorastigman leimaamisteorian alakäsitteeksi, ja pidän sitä tämän työn kannalta täsmällisempänä valintana, minkä vuoksi en siis sovello tässä työssä tavanomaista leimaamisteoriaa sellaisenaan.

2.2 Kriminaalipoliittinen tausta

Seksin myymistä on säännelty Suomen historiassa jo pitkään, ensimmäistä kertaa irtolaislaeissa vuosien 1880 ja 1986 välisenä aikana. Paritussäännöksen alkuperäinen muoto kriminalisoi vain huoneen tarjoamista “haureuden harjoittamista varten” ja “naisen viettelemisen haureellisuuteen”. Säännöstä on muutettu useaan otteeseen etenkin rikoslain kokonaisuudistusten yhteydessä. Merkittävin muutos tapahtui kuitenkin vuonna 1961, kun säännös muutettiin sukupuolineutraaliksi, osin johtuen vuonna 1953 Suomen allekirjoittaman YK:n ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskevan yleissopimuksen kansainvälisten velvoitteiden vuoksi. Lisäksi parituksen tekemuotoja muokattiin ja laajennettiin sopimuksen muitakin vaatimuksia vastaaviksi.¹¹ Tuorein parituslain muutos tuli voimaan vuoden 2023 alusta, kun seksuaalirikosten määritelmät muuttuivat suostumusperustaisiksi.

Ulkomaalaislakiin lisättiin käännättämisperusteeksi epäily seksipalveluiden myynnistä vuonna 1999, joka löytyy nykyisestä vuonna 2004 säädetyistä uudesta ulkomaalaislaista sen 148 pykälästä. Seksin myyntiä kontrolloitiin vielä edelleen säätämällä vuonna 2003 järjestyslakiin kielto myydä tai ostaa seksipalveluita julkisella paikalla.¹²

⁹ Kontula 2008, s. 58

¹⁰ Skaffari s. 72–73.

¹¹ Kimpimäki 2009, s. 118–125.

¹² Jokinen ym. 2023, s. 62–64.

Ihmiskauppa kriminalisointiin Suomen rikoslaisissa vasta vuonna 2004 kansainvälisten velvoitteiden aiheuttaman paineen vuoksi. Sen jälkeen, kun ihmiskauppa kirjattiin rikoslakiin, jatkui hallituksen vaihdon yli kiivas keskustelu siitä, tulisiko seksin ostaminenkin kieltää kokonaan. Seksipalveluiden tarjoaminen maksua vastaan ja ostaminen julkisella paikalla oli kielletty jo vuonna 2003 järjestyslain 7 §:ssä. Lopulta seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva säännös lisättiin rikoslakiin vuonna 2006.¹³ Rangaistavaksi säädettiin seksin ostaminen ihmiskaupan tai parituksen uhrilta, vaikka ihmiskauppatyöryhmän osamietinnössä ehdotettiin seksin myös ostamisen ja sen yrityksen kieltämistä kokonaan¹⁴. Myöhemmin säännöstä muutettiin oikeuskäytännössä ilmenneiden soveltamishaasteiden vuoksi niin, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö säädettiin rangaistavaksi myös tuottamuksellisena tekona¹⁵.

Oikeus työhön -kansalaisaloite perustettiin maaliskuussa 2024, sen tarkoituksena dekriminialisoida seksityö Suomessa kokonaisuudessaan. Kansalaisaloitteeseen kirjatut muutokset olisivat olleet koottuna seuraavanlaiset: Ensinnäkin parituksen määritelmää RL 20:10 muutettaisiin siten, että paritukseksi määriteltäisiin ainoastaan seksityöntekijää hyväksikäyttävä toiminta, ja määrittelyssä keskeistä olisi seksityöntekijän alisteinen asema hyväksikäyttäjään nähden. Toiseksi törkeän parituksen RL 20:11 mukaisia kriteereitä olisi muutettu hieman, ja molempien tekemuotojen vähimmäisrangaistuksia olisi korotettu. Lisäksi ulkomaalaislain pykälä epäilystä seksuaalipalveluiden myymisestä käännyttämisperusteena olisi poistettu, samoin järjestyslain momentti seksin myymisestä ja ostamisesta julkisella paikalla.¹⁶

¹³ Niemi – Aaltonen 2013, s. 15–18.

¹⁴ Oikeusministeriö 2003, s. 9.

¹⁵ HE 229/2014 vp.

¹⁶ Oikeus työhön -kansalaisaloite <https://oikeustyohon.fi/kansalaisaloite/>

3 Seksityön vaihtoehtoisia sääntelymuotoja

3.1 Ruotsi

Ruotsin suhtautumista seksityöhön ja sen sääntelyyn kutsutaan pohjoismaiseksi malliksi (Nordic model). Ruotsi oli koko maailman valtioista ensimmäinen, joka käytti feminististä argumentaatiota muuttaakseen kaupallista seksiä koskevaa sääntelyään abolitionistiseen suuntaan. Ruotsissa seksin ostaminen kriminalisoitiin kokonaan vuonna 1999, mutta seksin myyminen pysyi dekriminisoituna. Ruotsin sääntelymalli pyrkii vaikuttamaan kaupallisen seksin ja seksikaupan esiintyvyyteen lähestymällä ongelmaa kysynnän kautta. Seksin ostamisen täysivaltainen kriminalisointi vaikuttaa suoraan kysyntään eli seksin ostamisesta kiinnostuneiden henkilöiden määrään. Ruotsin mallin taustalla on ajatus, että seksuaalisten palveluiden kysyntä ylläpitää seksikauppaa ja paritusta – jos kysyntää ei olisi, ei paritus tai seksikauppa olisi taloudellisesti kannattavaa toimintaa.¹⁷

Lain käytännön vaikutuksista on hankala saada varmaa tietoa. On kuitenkin selvää, että lain säätämisen myötä katuprostituutio on Ruotsissa selvästi vähentynyt. Toisaalta on vaikeaa arvioida, onko laki vaikuttanut kaupallisen seksin määrään Ruotsissa vähentävästi, vai onko se vain muuttunut entistä näkymättömämmäksi. Lain kritisoijat ovat myös tuoneet esille, että oston kriminalisoinnin myötä seksityöntekijöiden on mahdollisesti jouduttava kääntymään parittajien puoleen saadakseen asiakkaita. Laki on tehnyt seksin ostajien kuulemisen oikeudessa todistajina käytännössä mahdottomaksi, mikä vaikeuttaa isompien paritusjuttujen selvittämistä. Positiivista on kuitenkin, että Ruotsin poliisille on varattu määrärahoja ihmiskaupparikollisuuden tutkintaa ja ehkäisyä varten.¹⁸

Ruotsin mallia on kritisoitu etenkin siksi, ettei se ota riittävästi huomioon niitä seksin myyjiä, jotka toimivat vapaaehtoisesti; nämä seksityöntekijät on asetettu samalle tasolle seksikaupan ja parituksen uhrien kanssa, eikä siten hyväksikäytön ja vapaaehtoisen toiminnan välille tehdä eroa¹⁹. Seksiä myyvät henkilöt ovat kertoneet, että seksityöhön liittyvä stigma on selvästi kasvanut ostokieltoon liittyvän yhteiskunnallisen keskustelun myötä. Käydyn keskustelun johdosta seksityöntekijät kokevat, etteivät he ole osa yhteiskuntaa. Asiakkaiden huolten tyydyttämiseksi heidän tulee näytellä ”iloista seksityöntekijää”, joka pitää työstään – tai

¹⁷ Vuolajärvi 2019, s. 152–153.

¹⁸ Kimpimäki 2009, s. 310–314.

¹⁹ Kimpimäki 2009, s. 312–314.

sellaista versiota iloisesta seksityöntekijästä, jonka asiakas haluaa nähdä ja jota tämä pitää uskottavana.²⁰

Seksityöntekijöiden kokema huorastigma korostuu Ruotsin tilanteessa, kun tarkastellaan poliisin toimintaa. Seksityöntekijän poliisille ilmoittamaa väkivaltaa usein vähätellään, ja seksityöntekijää pidetään osin syyllisenä väkivaltaan. Esimerkiksi erään seksityöntekijän ilmoitus tapahtuneesta raiskauksesta sivuutettiin täysin sillä perusteella, että hänelle oli maksettu siitä.²¹ Vaikka lain tarkoituksena on ollut kriminalisoida ainoastaan seksin ostaminen ja siten suojella seksin myyjää, ovat lain taustalla vaikuttaneet mielipiteet ja stigmaat vieneet yhteiskunnallisen ajattelun yhä lähemmäs kohti seksin myynnin täysivaltaista vastustamista.

3.2 Saksa

Seksityö on ollut Saksassa laillista jo vuodesta 1927. Vuodesta 2002 alkaen Saksassa on ollut voimassa prostituutiolaki²², jonka tarkoituksena oli normalisoida seksityö ja tehdä seksityöntekijöiden hyväksikäytöstä hankalammin toteutettavaa. Laki teki muun muassa seksityöntekijän ja asiakkaan välisistä sopimuksista oikeudellisesti sitovia ja teki mahdolliseksi sen, että seksityöntekijät saattoivat tehdä oikeudellisesti päteviä työsopimuksia. Siten lainmuutos toi seksityöntekijät sosiaaliturvan alaan. Lakimuutoksen myötä seksityöntekijän oli siis mahdollista tehdä sopimus asiakkaan kanssa seksipalveluiden myymisestä, ja sen myötä vaatia oikeudessa palkkion maksamista, mikäli asiakas tästä kieltäytyi suorituksen jälkeen.²³ Suomessa tällaiset sopimukset ovat pätemättömiä²⁴.

Sääntelykokonaisuutta täydennettiin Saksassa vuonna 2017 säätämällä prostituutiosuojalaki²⁵, joka sääntelee seksityön elinkeino-oikeudellista puolta. Lain säätämisen myötä seksityöntekijöillä on velvollisuus ilmoittaa toimintansa ja käydä pakollisessa terveysneuvonnassa, minkä jälkeen he saavat ilmoittautumistodistuksen, joka toimii eräänlaisena seksityöntekijän työkorttina. Saksassa oli vuonna 2021 noin 23 700 seksityöntekijää, jotka olivat ilmoittaneet prostituutiosuojalain mukaisesti tekevänsä

²⁰ Vuolajärvi 2019, s. 157–158.

²¹ Vuolajärvi 2019, s. 158.

²² saksaksi Prostitutionsgesetz, koko nimeltään Gesetz zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten, vapaasti käännettynä laki prostituoitujen oikeussuhteiden sääntelemiseksi

²³ Orth – Horten 2023, s. 131.

²⁴ ks. Esim Meri 2023, s. 561–562.

²⁵ saks. Prostitutionsschutzgesetz

seksityötä. Tämä ei kuitenkaan vastaa todellista lukua, joka on erinäisten lähteiden ja tutkimusten mukaan jotain 65 000 ja 400 000 seksityöntekijän välillä.²⁶

Saksan prostituutiosuojalaki on kritisoitu erityisesti siksi, että se ei todellisuudessa suojaa ulkomaalaisia seksityöntekijöitä. Saadakseen työkortin, tulee seksityöntekijällä olla työlupa, jota juuri niiden seksityöntekijöiden, jotka tulevat hankalimmista olosuhteista, on vaikea saada. Toisaalta työkortti ei myöskään takaa sitä, että seksityöntekijä tekisi seksityötä täysin omasta vapaasta tahdostaan. Lisäksi monet seksityöntekijät pitävät työkorttia stigmatisoivana, sillä esimerkiksi sijaiskumppaniterapian²⁷ harjoittajat lasketaan laissa seksityöntekijöiksi. Toisaalta kaikki seksityöntekijät eivät ole avoimia esimerkiksi läheistensä kanssa ammatistaan, jolloin rekisteröintipakko voi tuntua heistä siltä, että heidät pakotetaan paljastamaan ammattinsa. Ulkomaalaisten seksityöntekijöiden rekisteröityminen voi olla mahdotonta huonon saksan kielen taidon vuoksi. Mikäli asiakas saa tietää, ettei rekisteröintiä ole tehty, voivat he käyttää tätä kiristyskeinona ja siten hyväksikäyttää seksityöntekijää. Rekisteröinnin tekemättä jättäminen vaikuttaa myös seksityöntekijän mahdollisuuksiin saada apua. Myöskään se, että seksityö on Saksassa sallittua ja laissakin suojattua, ei tarkoita, etteikö se olisi kuitenkin edelleen voimakkaasti stigmatisoitu ammatti.²⁸

²⁶ Orth – Horten 2023, s. 131.

²⁷ Sijaiskumppaniterapia on yksi seksuaaliterapian muoto, joka mahdollistaa fyysisen läheisyyden. Lisää tietoa aiheesta esim. surrogatetherapy.org -sivustolta.

²⁸ Orth – Horten 2023, s. 132.

4 Parituksen ja seksikaupan lakisääteinen kontrolli Suomessa

4.1 Paritus

Nykyinen RL 20:10 paritussäännös kriminalisoi seksityötä harjoittavan henkilön majoittamista seksityötä edistävällä tavalla, seksityöhön liittyvien yhteystietojen välittämisen ja siihen liittyvän muun markkinoinnin²⁹. Lisäksi kriminalisoitua on hyötyminen toisen henkilön seksityöstä ja henkilön vietteleminen seksityöhön.

Pykälä on sisällöltään todella avoin ja monitulkintainen; jos esimerkiksi seksityöntekijä harjoittaa ammittiaan vuokratassa asunnossa, voisi vuokranantaja syyllistyä RL 20:10 mukaiseen paritukseen. Juuri paritussäännös on ongelmallinen seksityöntekijöille vaikeuttaen asunnon vuokraamista kohtuuttomasti vuokranantajien ennakkoluulojen ja rikosoikeudellisen seuraamusten pelon vuoksi³⁰.

Seksityöntekijän työstään saamat tulot ovat, kuten muutkin työllä tehdyt ansiotulot, tuloveron alaisia³¹. Jos paritussäännöstä tulkittaisiin pelkästään sen sanamuodon mukaan, syyllistyisi siis myös Suomen valtio paritukseen, sillä se suoraan hyötyy seksityöntekijän harjoittamasta elinkeinosta. Lain tulkinnan ja uskottavuuden kannalta ei liene perusteltua, että sen sanamuoto mahdollistaa näinkin äärimmäisen tulkinnan. Paritussäännöksen vaikutuksista seksityöntekijöiden elinkeinon harjoittamiseen ja siihen liittyvästä problematiikasta lisää luvussa 5.1.

4.2 Seksuaalipalveluiden myynti käännyttämisen perusteena

Suomessa epäily seksin myymisestä on kirjattu käännyttämisperusteeksi ulkomaalaislakiin, ja säännös käytännössä kriminalisoi seksin myymisen maahanmuuttajien osalta, vaikka seksin myyminen onkin Suomessa muutoin dekriminalisoitu. Epäily seksin myynnistä on peruste käännyttämisen lisäksi myös maahantulolle, vaikka henkilö olisi maassa laillisesti tai hänellä muutoin olisi oikeus matkustaa Suomeen.³²

Säännös on monella tapaa ongelmallinen. Ensinnäkin poliisien tai rajavartiolaitoksen tekemistä käännyttämispäätöksistä käy harvemmin ilmi, onko käännytettävältä jollain tavalla

²⁹ Kimpimäki 2009, s. 162.

³⁰ Kontula 2008, s. 52–54.

³¹ Linnakangas 2005, s. 426–427.

³² Vuolajärvi 2019, s. 5.

varmistettu, ettei tämä ole hyväksikäytön tai ihmiskaupan uhri taikka toimi muuten jonkun pakottamana. Toiseksi valvontaviranomaisilla ei välttämättä ole tarpeeksi koulutusta edes tunnistaa ihmiskaupan piirteitä tai kysyä oletetulta uhrilta oikeanlaisia kysymyksiä ihmiskaupan paljastumiseksi. Käännyttämisperustetta saatetaan käyttää myös nopeana keinona saada henkilö poistettua maasta, mikä ei myöskään edistä ihmiskaupan uhrien tunnistamista.³³

4.3 Seksien ostamisen ja myymisen kontrollointi

Vuonna 2014 seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa RL 20:8 muutettiin siten, että pelkkä epäilyn aihe siitä, että seksin oston kohde on ihmiskaupan tai parituksen uhri, tekee seksin ostamisesta rangaistavaa³⁴. Tämän muutoksen myötä henkilö voidaan tuomita myös huolimattomuudesta tehdystä teosta³⁵. Muutoksen syynä oli KKO:n ratkaisu 2012:66 ja pykälää koskevat aiemmat selvitykset. Lakimuutoksen tarkoituksena oli antaa parempaa rikosoikeudellista suojaa parituksen ja ihmiskaupan uhreille.³⁶

Järjestyslain 7 pykälää sovelletaan pääasiassa seksin myyjiin, mikä voi olla ongelmallista, sillä seksin julkisesta myynnistä voi saada vain sakkoa. Sakotustilanteessa on vaikea tietää, onko seksin myyjä ihmiskaupan uhri vai ei³⁷, toisaalta seksin myyjän sakottamista ei voida nähdä kaupallisen seksin lopettamista edistävänä toimenä; sakon saanut nainen voi joutua lisäämään seksipalveluiden myyntiä maksaakseen sakon³⁸.

Osittainen seksinostokielto suuntaa katseen myyjän sijaan ostajaan, eikä säännöksen soveltamisella ole vaikutusta seksin myyjään. Säännöksen noudattamista valvotaan pääsääntöisesti poliisin tekemien rikostutkintojen kautta.³⁹ Tutkintoja on kuitenkin suoritettu verrattain alhainen määrä, mikä puhuu osaltaan sen puolesta, ettei osittainen seksinostokielto ole säännöksenä kovin toimiva⁴⁰. Käsittelen seksin ostamisen ja myymisen kontrolliin liittyvän lainsäädännön vaikutuksia seksityöntekijöihin tarkemmin luvussa 5.

³³ Jokinen ym. 2023, s. 105–106.

³⁴ Niemi – Aaltonen 2017, s. 319.

³⁵ Jokinen ym. 2023, s. 62.

³⁶ Melander – Mahmood 2022, s. 24.

³⁷ Niemi – Aaltonen 2013, s. 116.

³⁸ Niemi – Aaltonen 2013, s. 43.

³⁹ Vuolajärvi 2018, s. 7.

⁴⁰ Niemi – Aaltonen 2017, s. 318–319. Vrt. Melander – Mahmood 2022, s. 110: ”RL 20:8 on osoittautunut sinänsä toimivaksi säännökseksi, jolla on paikkansa osana rikosoikeudellisen sääntelyn muodostamaa kokonaisuutta. Säännöstä on sovellettu

Niemi ja Aaltonen tutkivat vuonna 2013 seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä säädetyn RL 20:8 toimivuutta. Tutkimus toteutettiin käyttäen määrällisiä ja laadullisia tutkimusmenetelmiä. Määrälliseen aineistoon kuului Tilastokeskuksen tilastoja sekä poliisilta, syyttäjälaitokselta ja tuomioistuimista kerättyä säännöksen soveltamiskäytäntöä. Lisäksi Niemi ja Aaltonen haastattelivat 24 asiantuntijaa, joihin kuului poliisin edustajia, syyttäjiä, sekä rajavartiolaitoksen, sosiaalitoimen ja järjestöjen edustajia. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Suomen sääntely ei toimi toivotulla tavalla, ihmiskauppaa ja paritusta ehkäisevästi. Niemen ja Aaltosen suositukset tutkimuksen tulosten perusteella ovat järjestyslain seksin myyntiin kohdistuvan kiellon kumoaminen ja paritusrikosten tunnusmerkistön selkiyttäminen.

4.4 Oikeuskäytäntö

En paneudu tässä työssä sen syvällisemmin oikeuskäytäntöön. Koen kuitenkin, että ratkaisut KKO 2005:72 ja KHO 2022:106 ovat merkittäviä ratkaisuja seksityöntekijöiden asemaa koskien, ja halusin niitä siksi käsitellä tässä työssä lyhyelti. KKO 2005:72 on iästään huolimatta merkittävä ratkaisu seksityöntekijöiden oikeussuojan kannalta, ja KHO 2022:106 ilmentää Suomen kontrollitoimijoiden sisäistämää huorastigmaa ja ulkomaalaisten seksityöntekijöiden kokemuksia syrjinnästä.

4.4.1 KKO 2005:72

Tapauksessa KKO 2005:72 oli kyse kanteen hylkäämisestä liittyvästä asiasta. Seksityötä harjoittava A oli ollut vangittuna 9.4. - 30.5.2002 välisen ajan paritustutinnan yhteydessä, minkä jälkeen hänet oli vapautettu syytettä nostamatta⁴¹. A vaati syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain nojalla korvauksia valtiolta ansionmenetyksestä ja henkisestä kärsimyksestä. Koska A:n toimintaa on KKO:n mukaan “pidettävä Suomen oikeusjärjestyksen mukaan hyvän tavan vastaisena”, A:n harjoittamaa seksityötä koskeville sopimuksille ja muille oikeustoimille ei voida antaa oikeussuojaa, eli A ei voisi esimerkiksi periä asiakkailta

niukasti, mutta se ei lähtökohtaisesti merkitse, että säännös ei olisi toimiva. Säännöksen soveltamisen vähäisyys on pikemmin seurausta siitä, että säännöstä koskevat asiat eivät rikosprosessissa etene.”

⁴¹ KKO:n ratkaisutekstistä ei selviä, mistä rikoksesta A oli epäiltynä. Toisaalta sillä ei pitäisi olla merkitystä tämän tapauksen kannalta, sillä hänet vapautettiin syytettä nostamatta eli rikosoikeudellisesti syyttömänä, jolloin A:n tulisi olla oikeutettu korvaukseen.

palkkiotaan oikeusteitse. Tämän vuoksi A:n valtiolle kohdistettu vaatimukseen ei voi saada oikeussuojaa.

Kyseessä oli äänestysratkaisu, mutta vain yksi oikeusneuvoksista (Liisa Mansikkamäki) oli sitä mieltä, ettei kannetta olisi tullut hylätä haastetta antamatta, vaan asia olisi tullut palauttaa käräjäoikeuteen käsiteltäväksi. Muut eriävät mielipiteet olivat kanteen hylkäämisen kannalla, vaikka heidän argumenttinsa hieman erosivatkin KKO:n ratkaisutekstistä.

Käsittelen ratkaisun vaikutuksia seksityöntekijöiden oikeussuojaan tarkemmin luvussa 5.2.

4.4.2 KHO 2022:106

Tapauksessa KHO 2022:106 oli kyse etnisestä profiloinnista. Poliisi oli katuprostituutiovalvonnan yhteydessä ottanut kiinni kaksi tummaihoista naista. Poliisit olivat huomanneet naisten juttelevan kadulla oletettavasti suomalaisen miehen kanssa, joka oli keskustelun päätyttyä noussut taksiin. Poliisit olivat miehen poistumisen jälkeen vaatineet nähdä naisten henkilöllisyystodistukset, mistä naiset olivat kieltäytyneet.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätöksestä on luettavissa, että poliisit olivat pysäyttäneet naiset kolmesta syystä: Ensinnäkin naisten silloinen olinpaikka oli poliisien kokemusten ja saamien tietojen mukaan yleinen katuprostituution harjoituspaikka. Toiseksi seksinmyyntiepäilyyn vaikutti naisten jutteleminen miespuoliselle ”valkoihoiselle” henkilölle. Kolmanneksi poliisit kertoivat kokemustensa mukaan seksityöntekijöiden olevan usein ulkomaalaistaustaisia. Poliisit kertoivat myös, että pysäytyksen syyksi oli naisille kerrottu ulkomaalaisvalvonta, vaikka todellisena syynä pysäytykseen oli prostituutiovalvonta. Sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta että KHO olivat päätöksissään sitä mieltä, että poliisit olivat syyllistyneet toiminnallaan etniseen profilointiin.

Tapauksessa on huomionarvoista poliisien harjoittaman etnisen profiloinnin lisäksi se, että poliisilla ei ollut aikomustakaan puuttua potentiaalisen seksin ostajan käytökseen – he odottivat miehen poistumista paikalta ennen kuin lähestyivät naisia. Tämä järjestyspoliisin toimien keskittyminen enimmäkseen seksiä myyvään osapuoleen näkyy myös järjestyslain kiellon käytännön soveltamistilanteiden tilastoista, joiden mukaan vain noin kuudesosa pykälän perusteella annetuista sakoista kohdistuu myös seksin ostajapuoleen⁴².

⁴² Niemi – Aaltonen 2013, s. 71.

Poliisin harjoittamasta etnisestä profiloinnista ja sen ongelmallisuudesta etenkin ulkomaalaisten seksityöntekijöiden kannalta lisää luvussa 5.3.

5 Kontrollin vaikutukset seksityöntekijöihin

5.1 Parituslainsäädäntö

Parituslaki vaikuttaa ehkä konkreettisimmin seksityöntekijöiden asumiseen. Vuokranantajalle paljastunut seksityö on monissa tapauksissa johtanut häätöön tai vuokrasopimuksen purkuun, ja toisaalta myös asuntonsa omistavia seksityöntekijöitä on pyritty häätämään, mikä ilmentää huorastigmaa.⁴³ Parituslainsäädäntö kyllä onnistui siinä, että asuntojen vuokraaminen bordelleiksi vaikeutui merkittävästi, mutta samalla se lisäsi syrjintää etenkin venäläisiä ja virolaisia henkilöitä kohtaan, sillä vuokranantajat tulkitsivat heidät potentiaalisiksi seksityöntekijöiksi tai parittajiksi⁴⁴ – mikä toisaalta ilmentää Suomessa vallitsevaa vahvaa käsitystä siitä, että Suomessa harjoitettu seksityö yhdistetään venäjää puhuviin naisiin⁴⁵.

Vaikka oikeuskäytännössä onkin linjattu, että vuokranantajan rikosoikeudellisen vastuun pääkriteerinä paritussyytteessä on tietoisuus harjoitetusta seksityöstä ja vuokrasopimuksen mahdolliset erityisehdot⁴⁶, pelkäävät monet vuokranantajat sitä, että heitä vastaan nostetaan syytteet, ja he heittävät siksi seksityötä tekevän vuokralaisen varmuuden vuoksi asunnostaan ulos. Sinänsä tämä on perusteltua varovaisuutta, sillä syyte vuokranantajaa kohtaan voidaan nostaa sellaisessakin tapauksessa, jossa seksityötä harjoitetaan asunnossa säännöllisesti ja vuokranantaja on siitä tietoinen⁴⁷. Paritussäännös tekee laittomaksi myös esimerkiksi seksityöntekijöiden yhteiset ”työhuoneet” ja muun itsenäisten seksityöntekijöiden välisen yhteistyön. Tämä vahvistaa parittajien asemaa entisestään, ja tekee seksityöntekijät alttiimmaksi hyväksikäytölle.⁴⁸

Parituslaissa on kriminalisoitu myös toisen henkilön harjoittaman seksityön markkinointi. Säännöstä on kritisoitu erityisesti siksi, että se tekee laittomiksi myös sellaiset tekotavat, jotka eivät ole objektiivisesti katsottuna rinnastettavissa parituksen muihin tekotapoihin. Markkinointikiellon vaarana on myös mainittu se, että sen myötä seksityöntekijöiden

⁴³ Kontula 2008, s. 70–71.

⁴⁴ Kontula 2008, s. 78.

⁴⁵ Krivonos, Diatlova 2020, s. 119.

⁴⁶ Kimpimäki 2009, s. 137.

⁴⁷ Kimpimäki 2009, s. 167.

⁴⁸ Kontula 2008, s. 69.

mahdollisuudet tehdä työtään itsenäisesti rajataan tarpeettomasti, mikä voi johtaa tarpeeseen turvautua parittajiin tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen markkinoinnin järjestämiseksi.⁴⁹

5.2 Seksityöntekijöiden oikeussuoja

Ratkaisun KKO 2005:72 ennakkopäätösluonne mahdollistaa tulevaisuudessa sellaisten kanteiden hylkäämisen haastetta antamatta, joiden taustalla on Suomen oikeusjärjestelmässä hyvän tavan vastaiseksi määritelty toiminta – esimerkiksi juuri seksityö. Tämä on ongelmallista seksityöntekijöiden oikeusturvan kannalta, eikä ratkaisu oikeastaan ole edes linjassa perus- ja ihmisoikeuksien kannalta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen kuudennessa artikkelissa on määritelty asianosaisen oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Oikeutta voi toki rajoittaa, jos siihen on perusteltu syy.⁵⁰ On kuitenkin vähintäänkin kyseenalaista, että seksityöntekijä menettäisi tämän oikeuden vain harjoittamansa ammatin vuoksi, oli kyseessä sitten henkilö, joka on valinnut ammattinsa vapaaehtoisesti, tai parituksen tai sen lähirikoksen uhri.

Huorastigma ja toisaalta välinpitämättömyys naisten kohtaamaa väkivaltaa kohtaan Suomen yhteiskunnassa näkyy mielestäni selvimmin seksikauppaa ja paritusta käsittelevässä oikeuskäytännössä. Useimmissa tuomioistuimeen asti edenneissä tapauksissa ihmiskaupan rangaistussäännöstä on tulkittu liian kapeasti verrattuna kansainväliseen ihmiskaupan määritelmään. Ihmiskaupassa on kuitenkin kyse niin vakavasta yksilöön ja tämän oikeushyviin kohdistuvasta hyväksikäytöstä, ettei uhri voi antaa pätevää suostumusta tälle toiminnalle⁵¹, mutta silti oikeuskäytännössä tälle uhrin ”suostumukselle” on annettu suuri painoarvo, joka on monissa rajanvetotilanteissa johtanut siihen, että rikoksentekijä on saanut tuomion parituksesta eikä ihmiskaupasta. Käytännössä ihmiskaupan uhrin tulee siis olla fyysisellä väkivallalla pakotettu, erehdytetty, kehitysvammainen tai muutoin puolustuskyvytön. Myös seksityöntekijöiden kokemukset väkivallasta sivuutetaan usein, sillä sen katsotaan olevan luonnollinen osa seksityötä tai paritustoimintaa etenkin ulkomaalaisten naisten ollessa kyseessä.⁵²

⁴⁹ Kimpimäki 2009, s. 163–164.

⁵⁰ Tapanila 2005, s. 951–952.

⁵¹ Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2023, s. 76. Ks. myös HE 103/2014 vp., s. 39, jossa todetaan ihmiskaupan olevan niin vakava rikos, ettei siihen voi suostumusopin nojalla antaa suostumusta.

⁵² Roth 2011, s. 995–996.

5.3 Ulkomaalaiset seksityöntekijät

Vuolajärvi esittelee vuonna 2019 julkaisemassaan artikkelissa kahden vuoden aikana tekemäänsä etnografista ja laadullista tutkimusta Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa ja analysoi ”Nordic modelia”, eli pohjoismaista mallia, jonka tavoitteena on lakkauttaa kaupallinen seksi kriminalisoimalla seksin ostaminen. Tutkimuksen aikana Vuolajärvi on haastatellut 195 seksityöntekijää, sosiaali- ja terveydenhoitotyöntekijää, virkamiestä ja kaupallisen seksin parissa työskentelevää poliisia Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Vuolajärven tutkimuksessa käy ilmi, että pohjoismaissa on voimassa kaksoisstandardi, jossa kaupallista seksiä rajoitetaan maahanmuuttopolitiikalla, mikä on johtanut seksin myyjien eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, ovatko he maahanmuuttajia vai eivät. Vastakkain ovat toisaalta halu suojella ja pelastaa seksityötä tekevät ja seksikaupan uhreiksi joutuneet naiset, toisaalta käytännössä ilmenevä kaupallisen seksin kontrolli ja siitä johtuvat käännättämiset ja etenkin ulkomaalaisten seksityöntekijöiden olosuhteiden vaikeutuminen.

Vaikka seksityö ei sinänsä ole Suomessa kriminalisoitu, on se kuitenkin käytännössä kriminalisoitu ulkomailta tulevien seksityöntekijöiden osalta. Käännättämislaki mahdollistaa ulkomaalaisten seksityöntekijöiden käännättämisen ja maahantulon estämisen vain seksin myynnin epäilyn perusteella. Ulkomaalaisten seksityöntekijöiden syrjintä näkyy myös valtion tarjoamissa palveluissa: maahanmuuttajat, joilla ei ole pysyvää oleskelulupaa, eivät ole oikeutettuja käyttämään esimerkiksi julkisen terveydenhuollon palveluita, jotka ovat ensiarvoisen tärkeitä seksityötä harjoittaville henkilöille.⁵³

Poliisin toimintaa etenkin ulkomaalaisia seksin myyjiä kohtaan ovat kritisoineet erityisesti Niemi ja Aaltonen sekä Vuolajärvi. Järjestyspoliisin toiminta on koettu ulkomaalaisia syrjiväksi, mikä on heikentänyt luottamusta poliisia kohtaan siten, etteivät seksityöntekijät uskalla enää kääntyä poliisin puoleen esimerkiksi väkivaltaa kohdatessaan⁵⁴. Poliisin toimintaan liittyvä etninen profilointi näkyy myös käännättämispäätöksissä: vuosina 2012–2014 poliisin käännättämistä henkilöistä seksin myynnin epäilyn perusteella oli 70 % nigerialaisia ja 30 % venäläisiä, vaikka venäläisten seksin myyjien määrä oli selvästi suurempi nigerialaisiin verrattuna, ja molemmat ryhmät olivat yhtä lailla käännättävissä⁵⁵. Tämä on ongelmallista etenkin niissä tilanteissa, joissa seksin myyjä on ihmiskaupan tai

⁵³ Vuolajärvi 2019, s. 162.

⁵⁴ Niemi – Aaltonen 2013, s. 77.

⁵⁵ Vuolajärvi 2019 s. 159.

muun hyväksikäytön uhri; suuri osa seksikaupan uhreista Suomessa ovat ulkomaalaistaustaisia⁵⁶.

Suomen lainsäädäntökehikko on asettanut seksityöntekijät eriarvoiseen asemaan riippuen heidän kansalaisuudestaan. Esimerkiksi seksin myyjät, jotka saapuvat EU:n ulkopuolelta, joutuvat useammin häirinnän tai väkivallan uhreiksi, sillä heidän asemansa Suomessa on huonompi käännättämissäännöksen vuoksi ja häiritsijät ovat tästä tietoisia⁵⁷. Ulkomailta tulevat seksityöntekijät eivät voi saada työviisumia, jolloin heidän lupansa Suomessa oleskeluun perustuu useimmiten turistiviisumiin⁵⁸.

⁵⁶ Roth 2011, s. 976. Ks. myös Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2025, s. 11. Suomen kansalaisten osuus ihmiskaupan uhreissa on noussut, mutta tähän on osaltaan vaikuttanut se, että ulkomailta Suomeen tulleet uhrin ovat saaneet Suomen kansalaisuuden.

⁵⁷ Vuolajärvi 2019 s. 160.

⁵⁸ Kontula 2008, s. 52–53.

6 Yhteenveto

6.1 Johtopäätökset

Suomessa seksikaupan ja parituksen kontrollikeinot ovat osoittautuneet monin tavoin ongelmallisiksi. Seksien julkisen myymisen kiellolla sekä käännyttämisperusteella on havaittu olevan usein vain seksien myyjää rankaiseva vaikutus. Osittaisen seksinostokiellon soveltaminen on puolestaan ollut hyvin rajallista eikä sen toimivuudesta ole riittävä näyttöä. Tältä osin kontrollikeinot näyttäisivät rankaisevan enemmän seksien myyjää kuin sen ostajaa tai mahdollista hyväksikäyttäjää, vaikka seksien myynti onkin Suomessa periaatteessa dekriminisoitu. Seksityöntekijät itse määrittävät työnsä suurimmaksi ongelmaksi huorastigman, siitä johtuvan syrjinnän ja tämän syrjinnän tuottamat sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat. Seksityön tekeminen voi johtaa työmarkkinoilta syrjäytymiseen muunlaisen työkokemuksen kertymättä jäämisen vuoksi, tiettyjen etuuksien kuten sairauspäivärahan puuttumiseen, koulupaikan menettämiseen tai jopa huoltosuhteen vaarantumiseen aiheuttomasti tehdyn lastensuojeluilmoituksen vuoksi.⁵⁹

Kuten tutkimuksissakin on tullut esille, vaikeuttaa Suomen nykyinen lainsäädäntökehikko kohtuuttomasti seksityöntekijöiden oikeutta harjoittaa seksityötä elinkeinonaan. Vaikka Suomessakin, tosin hieman löyhemmin, omaksutun pohjoismaisen mallin tarkoituksena on puuttua kaupallisen seksien aiheuttamiin yhteiskunnallisiin ongelmiin puuttumalla seksien ostajien ja kolmansien osapuolien toimintaan, on nykyinen malli aiheuttanut enenevässä määrin ongelmia työtään laillisin keinoin harjoittaville seksityöntekijöille. Etenkin parituslainsäädäntö on johtanut seksityöntekijöiden oikeudellisen aseman heikkenemiseen vaikeuttaen esimerkiksi yritystilin avaamista pankissa ja asunnon vuokraamista. Seksityöntekijöiden aseman hankaloittaminen voi johtaa heidät riistäviin asumisratkaisuihin tai tilanteisiin, joissa heidän täytyy turvautua rikollisten toimijoiden resursseihin voidakseen elättää itsensä; seksikaupan ja parituksen kontrollitoimet ovat siten johtaneet seksityöntekijöiden hyväksikäytön riskin lisääntymiseen sen vähentämisen sijaan.⁶⁰

Nykyisellään seksityöntekijöiden oikeus valita ammattinsa on sinänsä turvattu, mutta lainsäädäntö tekee ammatinharjoittamisesta todellisuudessa todella vaikeaa, kun lähes jokaista

⁵⁹ Kontula 2008, s. 49.

⁶⁰ Vuolajärvi 2019, s. 162.

seksityön harjoittamistapaa on jollain tavalla säännelty tai sanktioitu⁶¹. Parituslainsäädännön liian laava sanamuoto mahdollistaa sen todella laajan tulkinnan oikeuskäytännössä, ja siten vaikeuttaa kohtuuttomasti seksityöntekijöiden mahdollisuutta harjoittaa työtään turvallisesti. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisu vuodelta 2005 vaikuttaa edelleen seksityöntekijöiden mahdollisuuteen saada oikeussuojaa, mikä on ristiriidassa heidän perustuslaillisen oikeutensa kanssa saada valita elinkeinonsa. Suomessa kaivattaisiin yleisemminkin seksityön normalisointia ja selkeää rajanvetoa seksityön ja seksikaupan, parituksen ja muun hyväksikäytön välillä.

Poliisin toiminta saa seksityöntekijät kaihtamaan toimimista poliisin kanssa ja olemaan ilmoittamatta heihin kohdistuvia rikoksia. Etenkin poliisien harjoittama etninen profilointi on haitallista ja luottamusta vähentävää, mikä väistämättä johtaa siihen, ettei seksityöhön liittyvää rikollisuutta tule poliisien tietoisuuteen, ja etteivät etenkin ulkomaalaistaustaiset seksityöntekijät uskalla lähestyä poliisia hyväksikäyttöä tai väkivaltaa kohdatessaan. Myös huorastigma ja seksityöhön liittyvät ennakkoluulot vaikuttavat niin seksityöntekijöiden kohteluun kuin myös seksikaupan ja parituksen uhrien tunnistamiseen ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen⁶². Oikeuskäytäntö nojaa edelleen liialti huorastigmaan ja kiinnittää turhan paljon huomiota seksityötä tehneen uhrin näennäiseen suostumukseen rikoksissa, joissa sillä ei pitäisi olla merkitystä.

Seksityön dekriminalisoinnin pioneerimaassa, Uudessa-Seelannissa, kaikki vapaaehtoisesti harjoitettu seksityö dekriminalisoitiin vuonna 2003. Dekriminalisoinnin tarkoituksena oli turvata seksityöntekijöiden ihmisoikeuksia, suojata heitä hyväksikäytöltä ja parantaa seksityöntekijöiden työskentelyolosuhteita, missä lakimuutos onkin tutkimusten mukaan onnistunut.⁶³ Suomalaisessakin tutkimuksessa etenkin Vuolajärvi mutta myös esimerkiksi Niemi ja Aaltonen kannattavat erityisesti käännyttämissäännöksen ja järjestyslain 7 pykälän kumoamista, mitkä voisivat olla ensimmäisiä askelia kohti seksityön täysivaltaista dekriminalisointia.

⁶¹ Kontula 2008, s. 52.

⁶² Vuolajärvi 2016, s. 321–322.

⁶³ Warnock – Wheen 2012, s. 414–415.

6.2 Jatkotutkimus

Vaikka seksityötä, seksikauppaa ja niitä koskevaa lainsäädäntöä on tutkittu Suomessa jonkin verran, puuttuu tutkimuksesta kokonaan seksityöntekijöiden näkökulma. Lisäksi kontrollitoimijoiden kuten poliisin suhtautumista seksityöntekijöihin tulisi tutkia, jotta päästään selvyteen huorastigman vaikutuksista Suomen rikosoikeusjärjestelmässä.

Seksityöntekijöiden kokemuksia voitaisiin tutkia puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Tutkimuskysymyksiksi voisivat muodostua esimerkiksi 1) millaisia kokemuksia seksityöntekijöillä on poliisin toiminnasta ja harjoittamasta kontrollista ja 2) miten nykyiset kontrollikeinot vaikuttavat seksityöntekijöiden mahdollisuuksiin harjoittaa työtään?

Aineistonkeruussa olisi tärkeää noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista. Niiden mukaisesti huomiota tulisi kiinnittää muun muassa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuteen, riittävien tietojen antamiseen tutkimuksen tarkoituksesta sekä käytännön toteutuksesta. Lisäksi anonymiteetin suojaaminen on keskeistä, kun henkilötietojen säilyttäminen ei ole tutkimuksen suorittamiseksi tarpeen.⁶⁴ Anonymiteetin turvaaminen olisi tässä tapauksessa tärkeää etenkin, jotta osallistujat kokisivat tutkimusprosessin luotettavana ja uskaltaisivat ilmaista mielipiteensä. Tutkimuksen haasteena voi olla seksityöhön liittyvän stigman vuoksi löytää riittävä määrä seksityöntekijöitä, jotka olisivat valmiita ilmaisemaan mielipiteensä. Toisaalta moni seksityöntekijä tekee työtä anonymisti, mikä voi omalta osaltaan myös vaikeuttaa haastateltavien löytämistä.

⁶⁴ Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, s. 8–12.

Liite 1. Seminaarityöhön tehdyt muutokset

Seminaarityö, jonka pohjalta tein notaarin on “Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan kontrollitoimet Suomessa ja niiden vaikutukset uhreihin”. Seminaarityöhön osallistuivat lisäksi Jasmin Al-Ramahi, Lotta Outinen ja Ilona Salminen.

Seminaarityön osalta työnjako oli seuraava: minä kirjoitin luvun 2 *Teoreettinen viitekehys* ja kohdat 4.1 *Kontrollitoimijat* ja 4.3 *Lakisääteinen kontrolli* sekä osallistuin luvun 1 *Johdanto* ja kohdan 5.2 *Kontrollikeinojen vaikutus uhreihin* kirjoittamiseen. Muilta osin luvun 5 *Kontrollin ja uhrien välinen suhde* kirjoitti Lotta Outinen, joka kirjoitti kokonaisuudessaan myös luvun 6 *Yhteenveto*. Jasmin Al-Ramahi kirjoitti kohdat 4.2 *Tuomioistuinlaitos* ja 4.4 *Järjestelmän toimimattomuus* sekä vastasi seminaarityön lopullisesta palautuksesta. Ilona Salminen kirjoitti kokonaisuudessaan luvun 3 *Ilmiön kuvaus* sekä osallistui luvun 1 *Johdanto* kirjoittamiseen. Seminaarityön johtopäätöksiin luvussa 6 jokainen osallistui sen aiheen osalta, josta oli kirjoittanut myös varsinaisissa luvuissa.

Luvuissa 1, 5 ja 6 on hyödynnetty yksittäisiä kappaleita seminaarityöstä osin hieman muutettuna. Käsitteistä seksikaupan ja kontrollitoimien selitykset ovat identtiset seminaarityön vastaavien käsitteiden selitysten kanssa. Ihmiskauppaan ja seksikauppaan liittyvä sisältö on suurimmaksi osaksi rajattu pois. Lisäksi luvut 4.2 ja 4.3 vastaavat seminaarityön lukuja 4.1 ja 4.3 lähes täysin. Luvussa 4.3 on myös hyödynnetty seminaarityön luvun 2.3 vastaavaa tutkimuksen esittelyä.